

НАРОДНА-ПЕСЕННЫЯ МАТЫВЫ Ў ПОЛЬСКАМОЎНАЙ ПАЭЗІІ ЯНКІ ЛУЧЫНЫ

Янка Лучына з дзяцінства захапляўся беларускай народнай культурай. Яшчэ падчас вучобы ў Мінскай класічнай гімназіі ўдзельнічаў у фальклорных экспедыцыях П. В. Шэйна. Некаторыя запісы ўвайшлі ў зборнікі славутага фалькларыста. Паэт не пакінуў сваёй зацікаўленасці і працягваў збіраць фальклор да канца жыцця.

Мастацкі талент Янкi Лучыны глыбока народны. Пазнаёміўшыся з творчасцю Уладзіслава Сыракомлі, ён зразумеў, што сапраўдны паэт павінен з'яднацца з народам, прамаўляць ад імя сялян. Матывам яднання з народам, павагай да простага люду прасякнута ўся яго творчасць.

Для таго, каб яго творы былі блізкімі і зразумелымі народу, Янка Лучына выкарыстоўвае ў сваёй творчасці многія фальклорныя вобразы і матывы. Вялікае месца сярод іх займае вобраз вясны. Як вядома, у беларускай вусна-паэтычнай творчасці веснавыя песенныя цыкл – адзін з самых вялікіх і разнастайных. «Веснавы перыяд народнага календара вылучаўся прынамсі двума асаблівасцямі. Па-першае, ім пачынаўся прадуктыўны год земляроба. Па-другое, у старажытных славян новы год да пачатку XV ст. святкаваўся вясною. Вясна развівалася дынамічна і мела свае этапы. Яны адпаведна фіксаваліся ў свядомасці чалавека, пагатоў чалавека традыцыйнага грамадства, які жыў у арганічным кантакце з прыродай, выклікалі пэўныя душэўныя рэзанансы і адпаведную рэфлексію» [1, 6].

Вясна ў паэзіі Янкi Лучыны, як і ў фальклоры, з'яўляецца сімвалам перамогі цяпла над сцюжай, абуджэння прыроды, новым этапам у жыцці селяніна. У творчасці паэта прысутнічае народная матывацыя адмаўлення зімы, холаду: «*W tchu lekkim z południa rozlało się ciepło*» («Przedwiośnie» [4, 114]). Мары і памкненні чалавека-працаўніка на зямлі звязаны з клопатам аб прадуктыўным гаспадарчым годзе, з тымі выгодамі і зручнасцямі, якія несла з сабой цёплая пара года. Таму ў песнях веснавога цыкла на першы план выступае ўніверсальная для каляндарна-абрадавага фальклору ідэя забеспячэння дабрабыту як асновы працягу жыцця. Вясна з'яўляецца адлюстраваннем жаданняў селяніна, яго надзей: «*A tylko, nadzieja kiełkować zaczyna*» («Przedwiośnie» [4, 114]). Паэт персаніфікуе вобраз вясны, чым падкрэслівае яе выключную ролю: «*Zszedł z nieba duch wiosny na ziemię zaskrzepłą*» («Przedwiośnie» [4, 114]).

Янка Лучына не абмінае і першых вестуноў вясны: «*Gość pierwszy, skowronek, piosenką nas wita*» («Przedwiośnie» [4, 114]). З надыходам вясны паўсюль пануе толькі святочны настрой: «*Ot, – tylko weselej na sercu człowieka, // Że pękły już zimy kajdany*» («Przedwiośnie» [4, 114]). Гаспадарчыя клопаты, звязаныя з неабходнасцю выгану жывёлы і працы ў полі, не выцясняюць радасці селяніна. Янка Лучына перадае ўзрушаны настрой вяскоўца: «*Hej! woliki siwe! // Żwawo naprzód razem!*» («Piosnka oracza» [4,

112]). Надыходу вясны радуецца не толькі чалавек, але і ўсё наваколле: «*Wszystko naokoło // Z wiosny tak szczęśliwe // Nuci pieśń wesolą*» («Піоснка орача» [4, 112]); «*Jak śpiewa gaj, uroczy gaj, // Że przeszła zima*» («Май» [3, 410]).

Паэт стварае маляўнічую і ідэалізаваную карціну веснавай прыроды, перадае яе ўзрушанасць:

*Jaskółeczka w kółko
Szybuję, jak kula;
W gaju nad rzeczułką
Kukuje zuzula,
Pliszka popielata
Zręcznie muszki goni;
Skowronek ulata
I piosenkę dzwoni* («Піоснка орача» [4, 112]).

Янка Лучына ідэалізуе зямлю, якая з'яўляецца асновай жыцця:

*Matka ziemia czarna,
Kiedy ją poorzę,
Chętnie przyjmie ziarna –
I wyrosnie zboże* («Піоснка орача» [4, 112]).

Пажаданні селяніна выказаны ў вельмі аптымістычнай форме: «*Niechaj matkę niwę // Kraje plug żelazem*»; «*Niechaj w równe rzędy // Składa ziemi skiby*» («Піоснка орача» [4, 112]).

Надзеі на добры ўраджай выяўлены ў форме замовы, пры гэтым прысутнічае дэталізацыя дароў зямлі:

*Zboże na zagonie
Wnet pozielenieje.
Piękne będą runie
Wzrosną wyżej jeszcze,
Kłos się z nich wysunie,
Z wiatrem zaszeleszcze.
W kłosie będzie ziarnko,
To bogactwo nasze* («Піоснка орача» [4, 112]).

Селянін дзякуе прыродзе, бо верыць, што яна дапамагае яму вырасціць багаты ўраджай:

*Ciepły wietrzyk wionie
Chmura łzę wyleje,
Zboże na zagonie
Wnet pozielenieje* («Піоснка орача» [4, 112]).

У паэзіі Янкі Лучыны сустракаюцца сталыя метафары, уласцівыя беларускім народным песням веснавога цыкла: «*rozlało się ciepło*», «*słońce dogrzewa*», «*zagrały ruczaje*», «*jeszcze śpią ziemia i pola i gaje*», «*wierzbina przybrała gałązki*» («Przedwiośnie» [4, 114]); «*śpiewa gaj*» («Май» [3, 410]). Шырока ў творчасці паэта выкарыстоўваюцца пастаянныя народныя эпітэты: «*jasnych dni*», «*radośny gwar*» («Май» [3, 410]); «*pieśń wesolą*», «*matka ziemia czarna*», «*ciepły wietrzyk*» («Піоснка орача» [4, 112]).

Паэзія Янкі Лучыны – гэта эстэтызацыя земляробчай культуры. У вершах, прысвечаных надыходу вясны, пануе святочны, радасны настрой, аптымістычны погляд у будучыню. У літаратурных творах, як і ў народных, пануе імкненне наблізіць вясну.

У творчасці Янкі Лучыны выяўляецца вера ў магутнасць сіл прыроды і іх перавагу над чалавекам: «*Nocka czarną powłoką // Już nakrywa świat boży*» («Образек» [4, 121]); «*Splywa nocny mrok, // Światu spokój szle...*» («Коўсанка» [4, 138]).

Паэт звяртаецца да такога жанру беларускага фальклору, як калыханка («Коўсанка» [4, 138]). Пры гэтым у творы гучаць замоўныя матывы: «*Śpij!.. niech Anioł Stróż // Strzeże twoich chwil!*»; «*Śpij!.. niech Boska moc // Sen ochrania twój!*»; «*Śpij!.. niech twoją skroń // Słodki wieńczy sen!*...». Сутракаюцца і словы з памяншальна-ласкавымі суфіксамі, уласцівыя кожнай калыханцы: «*Drobne rączki złóż, // Płową główkę schyl!*»; «*Włoski tve jak len*». Паэт ужывае пастаянныя эпітэты, якія паходзяць з вуснай народнай творчасці: «*ciemna noc*», «*nocny mrok*», «*w nocnej mgle*», «*słodki sen*», «*pięknie słońko*», «*czarodziejska nić*», «*matki pieśń*», «*wybujały kwiat*». У творы выкарыстаны ўстойлівыя фальклорныя звароткі: «*me kochanie*», «*mój sokole*», «*dziecino moja złota*», «*malutki mój*». Таксама сустракаюцца ўстойлівыя метафары («*Gwiazdek błyska rój*», «*Splywa nocny mrok*», «*Jutro pięknie słońko wstanie*»), народныя параўнанні: «*Włoski tve jak len*», «*Ty wylecisz, mój sokole*».

У «Коўсанцы» паказана непарыўная сувязь паміж маці і дзіцём: «*Ale matki wzrok // Czuwa w nocnej mgle*», «*Jej to głodzi dłoń*», «*Niech ci matki pieśń // Snów nawiewa czar*». Вершы ўласціва меладычнасць, напеўнасць. Ён, як і большасць вершаў паэта, напісаны трохстопным харэем, што таксама звязвае твор з народнай творчасцю.

Янка Лучына звяртаўся да беларускага фальклору для мастацкага мадэлявання беларускай нацыянальнай рэчаіснасці, паэтызацыі вясковага побыту.

ЛІТАРАТУРА

1. Ліс, А. С. Беларуская каляндарна-абрадавая песня ў кантэксце фальклорных традыцый славян / А. С. Ліс. – Мінск: Беларуская навука, 2008.
2. Лучына, Я. Творы: Вершы, нарысы, пераклады, лісты / Янка Лучына. – уклад., прадм. і камент. У. Мархеля. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1988.
3. Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай: Беларуская польскамоўная паэзія XIX ст. / уклад., прадм. і камент. У. Мархеля. – Мінск: ППП імя Якуба Коласа, 1998.
4. Poezje Jana Niesłuchowskiego. – Warszawa, 1898.